

Mariana Neț

Șocurile cotidianului

Stiluri, gesturi și mentalități

Editura Ideea Europeană
2012

Colecția: ISTORIA MENTALITĂȚILOR

Coperta colecției: Cristian Negoii

Coperta: Reproducere după Giuseppe Arcimboldo, *Biblioteca*

Lector: Aura Christi

Tehnoredactor: Alexandra-Alina Preda

Editura Ideea Europeană

OP-22, CP-113, Sector 1, București,

Cod 014780, Romania

Tel/Fax: 4021-2125692;

4021-3106618 E-mail:

office@ideeaeuropeana.ro

www.ideeaeuropeana.ro

Anul apariției: 2012

Ediție Digitală PDF

ISBN 978-606-594-008-6

Copyright © 2012 Ideea Europeană

Această carte în format digital este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc în conformitate cu legile în vigoare.

Cuprins

INTRODUCERE	7
CRUD.....	9
LA VIITOR, CONTINUU.....	10
PRIMA DATĂ, ÎN STRĂINĂTATE.....	12
PRINTRE OCCIDENTALI, ÎN ORIENT	13
DE PE LA COLOCVII ȘI CONGRESE INTERNAȚIONALE	14
LA O NUNTĂ DE ARGINT, LA LONDRA	15
DESPRE NUNȚI ȘI DESPRE DARURI.....	16
TRENULE, MAȘINĂ MICĂ... ..	19
CU AUTOBUZUL, ZILNIC	22
UN TAXI NUMIT DORINȚĂ.....	23
OFERTĂ NORMANDĂ.....	24
O HARTĂ A BELGIEI ȘI DESPRE IMPORTANȚA TELEFOANELOR.....	25
O CARTELĂ, ÎNTR-UN TELEFON	28
UN FAPT DIVERS LA TELEVIZIUNE	28
STRATEGII DE AUTOAPĂRARE ÎN SPAȚIUL PUBLIC.....	29
BRAȘOVUL A INTRAT MULT MAI DEMULT ÎN EUROPA	30
CU STRĂINII, LA RESTAURANT	32
LA RESTAURANT, LA BERKELEY, CA.....	33
LA DOCTOR, FĂRĂ VOIE	34
TIPURI DE TEAM-BUILDING	35
MUNCĂ VOLUNTARĂ?	37
BACȘIȘ ȘI TOCMEALĂ	41
CE LIMBI MAI VORBIM.....	42
AJUTOR ȘI INSISTENȚĂ.....	43
CÂT COSTĂ UN HOBBY.....	44
„COMIS-VOIAJORII”	45
BANII N-AU MIROS? SAU DESPRE XENOFOBIE ÎN EPOCA GLOBALIZĂRII	45
CU O FLOARE, UNEORI, SE FACE PRIMĂVARĂ.....	46
DU-TE LA MÂNĂSTIRE?	47
O „DOCUMENTARE”, ÎN CHAMPAGNE	48
INERȚIE ȘI TURISM	50
PREȚUL PIRAMIDELOR	52

TURISM INDIVIDUAL ȘI EDITURI (PARIZIENE).....	54
POVESTE DESPRE DOUĂ CAPITALE.....	55
O CAFEA, PE CALEA VICTORIEI?.....	58
SCRISOARE DESCHISĂ ADRESATĂ PRIMĂRIEI.....	59
PE CE STRADĂ STAI?	60
CUM SE CUMPĂRĂ UN APARTAMENT (ÎN DRUMUL TABEREI).....	61
...ȘI CE GĂSEȘTI ÎN EL.....	62
O MUTARE, ÎN MONTMARTRE.....	63
IARNA, PE ULIȚE ȘI PE TROTUARE	65
TREPTA, CÂT SE POATE DE „LA PROPRIU”	67
LA DIHAM ȘI LÂNGĂ ATENA.....	67
UN TABLOU DE INTERIOR CONTEMPORAN	69
ȘOCURI CULTURALE, DE TOT FELUL.....	72
TRATAȚII, LOCURI, MONUMENTE	73
EN DÎNANT DANS LA LORRAINE... ..	74
CU VALIZA, LA CONCERT?	76
MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ.....	78
O INSCRIȚIE, ÎN LOC DE O PÂNZĂ.....	81
EXCESUL DE ZEL MUZEOGRAFIC	82
FICȚIUNE, DOCUMENT, FOTOGRAFIE.....	85
DESTINUL UNEI BIBLIOTECI PARTICULARE	86
DOUĂ TIPURI DE BIBLIOTECĂ PUBLICĂ.....	87
LIPSIȚI DE OLIMP ȘI DE EROI.....	90
POLITEȚE... BIBLIOGRAFICĂ	91
S-AR PUTEA SĂ DORIȚI SĂ MERGEȚI ÎN AMERICA	92
DACĂ NU VĂ PLACE... ..	93
O IMAGINE A ROMÂNIEI, TEATRALIZATĂ	95
IDEOLOGIE ILUSTRATĂ.....	95
SCENETĂ CU DIPLOMAȚI ȘI OAMENI DE CULTURĂ.....	97
MESERII CARE DISPAR.....	99
INTERMEZZO.....	100
TEXT PRETINS NONCONFORMIST	100
GĂTIT.....	102
MARGINALII LA UN TIP DE LITERATURĂ MARGINAL(IZAT)Ă	102
BUCĂTĂRIA CA OGLINDĂ.....	103

DESPRE CAFENELE ȘI DESPRE CAFEA	105
FELII DE VIAȚĂ, SAVANT ASEZONATE.....	108
DROGURI DIN CĂRȚI ȘI DIN MÂNCARE.....	109
INTERMEZZO.....	113
CATEHISMUL DUELISTULUI DE MODĂ NOUĂ	113
ASEZONAT	115
BRICOLAJ DESPRE ENGLEZI, CĂSĂTORIE ȘI MENTALITĂȚI (NU NUMAI ÎN ALTE VREMURI)	115
DESPRE IAD, PRINTRE STATUI DE CEARĂ.....	117
VIENA: FIN/DÉBUT DE SIÈCLE.....	120
NEW YORK: O METROPOLĂ EUROPEANĂ	125
ÎN LOC DE CONCLUZII	129
STIL DE VIAȚĂ INTERNET.....	129

MARIANA NEȚ este profesor universitar și cercetător științific la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române. A publicat peste o sută de studii și articole de poetică, semiotică, studii culturale și filosofie a limbajului în reviste de specialitate, volume colective și acte de congrese, apărute în țară și în străinătate.

Cărți: *O poetică a atmosferei*, București, 1989; *Metalimbajul textului literar*, București, 1989; *Alexandre Dumas: le pays où il fait mort*, Viena, 1997; *Eminescu, altfel*, București, 2000; *Literature, Atmosphere, and Society*, Viena 2000; *Literature, Strategies, and Metalanguage. A Semiotic Approach*, Viena, 2002; *Lingvistică generală, semiotică, mentalități: O perspectivă de filosofie a limbajului*, Iași, 2005; *Post-War Writers' Memoirs in Romania and France. A Study of Mentalities* (on-line publication, <http://e-lib.rss.cz>).

A fost conferențiar invitat în Italia (1992, 1995, 2000), Polonia (1985, 2003, 2005), Ungaria (1990), Belgia (1990), Austria (1990, 1992, 1996, 1999, 2000, 2002, 2003, 2004, 2005), Germania (1991, 1999), SUA (1992), Canada (1992), Franța (1993, 1995, 1996, 2002, 2004), Finlanda (1995), Grecia (1997, 2004), Rusia (2001), Republica Cehă (2003, 2005, 2006). În 1993 a predat un curs intensiv într-un program de D.E.A. la Universitatea of Perpignan (Franța). În 1997 and 2002 a predat la Early-Fall School of Semiotics organizată de New Bulgarian University.

INTRODUCERE

Despre mentalități și despre necesitatea schimbării lor se vorbește, în ultimii ani, până la sașietate..

Ceea ce, contrar uzanțelor, nu înseamnă că subiectul și-a pierdut din relevanță și din actualitate.

După cum este știut de mai bine de două sau trei decenii, conceptul de *mentalități* ține de ceea ce se numește „noua istorie”, inaugurată cu peste o jumătate de secol în urmă de Fernand Braudel. Cartea fundamentală a acestuia, *Gramatica civilizațiilor* a apărut în 1995 la editura Meridiane, în traducerea românească a lui Dinu Moarcăș.

Din cea de a doua generație de istorici ai mentalităților fac parte personalități celebre precum Jacques Le Goff, Philippe Ariès, Georges Duby, Bernard Roussel, Jean Delumeau, André Godin, Emmanuel Le Roy Ladurie, Jean-Louis Flandrin... Lista este departe de a fi completă. Cei mai mulți dintre acești istorici se numără printre membrii fondatori ai cunoscutei reviste *Annales*.

Cea de a treia, dar nici pe departe ultima, generație de specialiști în istoria mentalităților cuprinde nume la fel de celebre, precum Roger Chartier sau Paul Vidal-Naquet...

La noi, printre numele cele mai cunoscute în domeniu se numără regretatul Alexandru Duțu, căruia i se alătură Pavel Chihăia (acum în Germania), Ștefan Lemny (actualmente, la Paris), Alexandru Zub, Lucian Boia, Daniel Barbu, Dolores Toma...

Dincolo de școli și de curente, mai pot fi menționați savanți renumiți, cum sunt regretatul Louis Marin sau Michel de Certeau.

Extrem de interesant îmi pare și faptul că o bună parte dintre specialiștii actuali ai mentalităților – așa aminti, în treacăt, nume precum Michel Foucault sau Tzvetan Todorov, iar la noi, Sorin Alexandrescu – au simțit nevoia stringentă a unei specializări în acest domeniu, venind dinspre discipline ca semiotica, poetica sau teoria artei.

Majoritatea cărților și studiilor acestora au fost traduse și comentate pe larg în România, încă de multă vreme.

Acest fapt mă scutește de a reproduce aici definiții specializate. Cred că e de ajuns să amintesc faptul că prin *mentalități* se înțelege, îndeobște, modalitatea indivizilor dintr-o comunitate mai mare sau mai mică, dincolo de diferențele de statut social, educație, sex sau considerente de orice alt ordin – de a reacționa la lume și viață, la un sistem (implicit) de valori.

Natural, mentalitățile se materializează în *stiluri de viață*.

Iar stilurile de viață pot fi reconstituite, cel mai bine, din *fapte diverse*, din întâmplări „mărunte”, care încremenesc clipa.

Cartea de față se dorește o analiză nepretențioasă, a câtorva asemenea „fapte” pentru vremea noastră. Analiza e departe de a fi exhaustivă și am evitat, pe cât posibil, un limbaj specializat. În plus, multe dintre aspectele asupra cărora am atras atenția în secțiunea *Crud* au fost semnalate, cu o mică diferență de timp, în reviste culturale precum *România literară* (Ioana Pârvulescu) *Dilema veche* (mai ales la rubrica „Cu ochii în 3,14”) etc. Acest amănunt nu are cum să surprindă. În fond, e vorba despre caracteristici ale vieții noastre cotidiene. Mai trebuie să adaug că, atunci când am redactat

cartea de față, am fost nevoită, spre ușurarea mea, să renunț la aproximativ jumătate din material. Pentru că multe lucruri, care mă impresionaseră neplăcut nu cu mulți ani în urmă, s-au îmbunătățit sensibil între timp.

Materialul din această carte este împărțit în trei secțiuni, ale căror titluri indică și diferența stilistică și de conținut a textelor incluse în fiecare dintre ele.

Crud reia, într-o formă aproape identică o parte dintre tabletele săptămânale ținute în cadrul emisiunii *Tentații* de la Radio România Cultural, între anii 1997–2002. Pentru că au la bază experiențe personale, majoritatea tabletelor au fost scrise la persoana întâi și se revendică de la stilul memorialistic. Cele două *Intermezii* au apărut în săptămânalul *Vineri*.

Secțiunea *Gătit* cuprinzând texte ce au ca pretext gastronomia, reproduce, cu modificări minime, eseuri publicate, în anii din urmă, în revistele *Vineri*, *Jurnalul literar* și *Secolul 21*.

Eseurile din secțiunea *Asezonat* au apărut, într-o primă formă, în revista *Secolul 21*. Fiecare eseu descrie stilurile de viață și mentalitățile reflectate pe străzile câte unui oraș, în sălile câte unui muzeu.

La fel și eseul „Stil de viață Internet”, plasat în loc de concluzie.

București, martie 2007

CRUD

TABLETE CONTEMPORANE

LA VIITOR, CONTINUU

I. Tehnici de înregistrare

Vrând-nevrând, din când în când facem bilanțuri de un fel sau altul.

Am făcut și eu, de curând unul, chiar dacă, precis, nu e original și sigur are lacune.

M-am gândit la *cât* a evoluat tehnica de înregistrare și redare a sunetului, în ultima sută și ceva de ani. Mă refer, desigur, la aceea destinată uzului curent, nu la cea, supersofisticată, pentru profesioniști.

La începutul secolului XX, lumea avea – sau, în majoritatea cazurilor, își dorea să aibă – un romantic *gramofon* cu pâlnie, pe care îl operai învârtind de o manivelă.

Diverselor gramofone, tot mai perfecționate, le-a urmat *patefonul*. La început, tot învârtit de manivelă, iar apoi acționat electric. Discurile lor erau de ebonită.

Tot cam pe atunci (nu cred că, pentru o asemenea discuție „de principiu” au prea mare importanță datele exacte) se mai făceau înregistrări pe cilindri de ceară. Se pare că acum numai la Londra mai există un laborator (poate, mai multe) cu tehnologii extrem de profesionalizate, care ar putea transpune aceste înregistrări direct pe suport magnetic sau chiar digital. Firește, la prețuri astronomice.

Părinții și bunicii noștri au apucat *picapul* și discurile de celuloid. Am avut și eu câteva picapuri, câteva – pentru că li se tot strica acul și, în vremurile de tristă amintire, foarte greu găseai piese de schimb. Așa că, după ce schimbam fiecare ac de două sau trei ori, urmat de câte un an în care țineam picapul „de mobilă”, în cele din urmă îmi cumpăram un aparat nou.

Tot cam în același timp, dar pe o durată mai scurtă, mai era la modă și *magnetofonul*. Magnetofon n-am avut și nici nu mi-am dorit. Și magnetofonele au dispărut cam fără urmă. Se mai întâlnesc, poate, pe ici pe colo, la câte un post de radio, însă e de presupus că vor dispărea cu totul într-un viitor nu prea îndepărtat.

Nici nu știu măcar dacă, pe vremuri, adică acum vreo 30-40 de ani, se găseau de cumpărat, la magazin, benzi de magnetofon gata înregistrate sau erai nevoit să înregistrezi singur și artizanal, acasă, muzica pe care voiai s-o ascuți.

Oricum, nici magnetofonul n-a avut viață prea lungă. El a fost înlocuit, destul de repede, de *casetofon*, o rudă a sa „mai perfecționată” și mai ușor de transportat.

Principalul avantaj al casetofonului erau dimensiunile mici, deci faptul că putea fi încorporat într-un aparat de radio, în casă sau în mașină. În plus, un casetofon putea funcționa cu tranzistori – deci, virtual, oriunde. Ceea ce a făcut să fie repede produs și în varianta *walkman*, care ne-a permis să ascultăm programele preferate pe stradă, în tren sau în avion, fără a ne deranja vecinii.

Cu toții avem prin casă câte un radiocasetofon.

Însă nici casetele nu ne prea mai satisfac, de la apariția *compact-discurilor* și a aparatelor lor de redare – *CD-playere* – și de înregistrare – *CD-writere*.

Compact-discurile redau sunetul mult mai fidel, rezistă la infinit și pot fi, la rândul lor, portabile.

În plus, în varianta *CD-ROM*, se poate realiza, cum știm, o combinație digitală între sunet și imagine.

Pe foarte mulți nu îi mai satisface însă nici *CD-ROM*-ul. Se știe că, nu de foarte multă vreme, a apărut *DVD-ul*, care e capabil de minuni chiar și mai mari.

Nu m-am referit aici și la tehnicile de redare a imaginii: de la cinematograful mut, la cel sonor, de la ecranul cinemascop – la panoramic..., de la televizorul alb-negru (cu lămpi și cu tub) la cel color, cu circuite integrate, mai târziu – cu cristale lichide, apoi cu plasmă.

Nu am amintit nici de *videocasetofon*, „strămoșul” de acum numai câțiva ani, al *CD-playerului/CD-writerului* și al *DVD-playerului/DVD-writerului*.

Nu am amintit nici de *TV-tuner* de *i-Pod* și de încă vreo câteva realizări ale tehnicii contemporane.

Pentru că ideea generală e aceeași: în decursul unei vieți de om, adesea – în decursul unei generații, am fost nevoiți să suportăm – fie că am dorit, fie că nu – mai multe șocuri.

Și suntem perfect îndreptățiți să ne întrebăm *ce va urma și cât de repede*.

Nu putem rămâne cu totul indiferenți la faptul că am fost nevoiți să *ne adaptăm* tuturor acestor noi invenții, fie și fără să ne dăm seama.

Iar aceste „zguduiri” continue – chiar dacă au fost „blânde”, „pașnice” – nu aveau cum să nu ne afecteze comportamentul și reacțiile la o multitudine de stimuli.

Și să ne strecoare în suflet un (vag) sentiment de insta-bilitate, insecuritate.

II. Sf și anticipație

Șocurile tehnice la care suntem constrânși să rezistăm sunt multiple și ne asaltează din toate direcțiile.

Romanele lui Jules Verne, scrise în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, vorbeau despre submarine, călătoriile cu balonul, ocolul Pământului într-un timp record ș.a.m.d. La vremea lor, erau considerate științifico-fantastice (de fapt, mai mult fantastice decât științifice). Însă au devenit, de multă vreme, texte de anticipație.

Prozele lui Van Vogt vorbesc despre exploratori pe alte planete și despre concedii petrecute în spații intergalactice, cândva, în mileniul IV.

Și ele au cam încetat a fi literatură de anticipație. Cu câteva zile în urmă, am auzit la radio știrea că o companie americană de turism oferă – la prețuri de zeci de milioane de dolari, firește – scurte escapade în spațiul cosmic, pentru iubitorii de experiențe inedite. Iar în curând, spunea aceeași știre, și câteva alte companii, își propun să ofere servicii similare. Concurența va duce, automat, cum este și firesc, la scăderea prețurilor.

Și așa, încet-încet, peste un timp oarecare, e de așteptat ca tot mai multă lume să opteze pentru vacanțe pe lună sau pe alți aștri.

Problema e însă dacă, în asemenea împrejurări, concediile petrecute aici, pe Pământ, vor deveni mai ieftine sau dimpotrivă.

Teoretic, ar trebui să se ieftinească, de vreme ce „lumea bună” (snobii și multimilionarii) va pleca pe o planetă oarecare. Pentru că ar trebui ca și aici, pe Pământ, să mai *vrea* – și, mai ales, să mai *poată* – merge cineva.

În realitate însă, s-ar putea să fie tocmai invers.

Oricât de puține cunoștințe de economie am avea, nu e greu de anticipat faptul că, după o perioadă în care o călătorie de o lună la New York va costa tot atât cât o săptămână la Mizil, un drum până la Paris va ajunge să coste chiar mai mult decât o croazieră interspațială sau decât un sejur pe Marte.

Pentru că o călătorie cu avionul va fi considerată, probabil, echivalentă cu ceea ce este astăzi un voiaj „retro”, cu un tren „de epocă” sau cu un pachet transatlantic.

Așa că să nu ne facem mari iluzii!

Mă tem că Parisul ne va fi la fel de inaccesibil nouă, muritorilor de rând, chiar și în epoca excursiilor transgalactice.

PRIMA DATĂ, ÎN STRĂINĂTATE

La începutul anilor '70, adică spre finele acelei perioade de aparentă „deschidere” de la noi – cel puțin prin comparație cu anii '50 sau cu anii '80 – s-a întâmplat să ajung pentru prima oară într-o țară occidentală.

Cred că este inutil să detaliez ce plăcut m-au impresionat magazinele superbe, vitrinele aranjate cu un gust desăvârșit, vânzătorii extraordinar de amabili.

Un astfel de șoc al diferențelor, al defazajelor dintre civilizații l-a avut oricine a călătorit în Occident după al doilea război mondial.

L-am avut și eu în primele câteva zile. Apoi, trebuie să spun că m-am acomodat și că totul mi-a părut normal; cum și era. Totul a ajuns să intre în orizontul meu de așteptare. Ba chiar mi-am interiorizat în așa măsură acel microunivers încât, foarte repede, orice mică disfuncționalitate mă șoca la fel de tare ca hiperfuncționalitățile observate la început.

Un singur exemplu:

Aveam timp la dispoziție și nu prea aveam ce face. În oraș și în împrejurimi erau numai câteva muzee, nu foarte interesante. După ce le-am vizitat, am început să cutreier străzile, extrem de plăcut surprinsă, cum spuneam, de vitrinele feerice, de absența cozilor, de vânzătorii care păreau că șomează.

Mi-am făcut curaj și am intrat într-un magazin. Nu aveam intenția să cumpăr. Doream numai să privesc.

Imediat ce am trecut pragul, un vânzător s-a repezit, literalmente, în întâmpinarea mea:

– Cu ce vă pot ajuta? m-a întrebat.

– Cu nimic, vă mulțumesc – am răspuns, ușor jenată. Aș dori doar să privesc.

Atunci m-a condus, amabil, la teștea și a început să etaleze mărfuri de pe rafturi și să îmi dea explicații.

Eu eram din ce în ce mai stresată, mă simțeam destul de prost și îmi spuneam, din când în când, cu glas pierit:

– Mulțumesc... Știți, n-am intenția să cumpăr. Am intrat doar să mă uit.

– Da, am înțeles, răspundea el. Tocmai de aceea, vă arăt ce avem.

Când, într-un târziu, i-am mulțumit din nou și am plecat, m-a condus până la ușă și mi-a mulțumit și el că îi călcase pragul.

Acest tip de experiență, cu variații absolut infime, s-a reluat de multe ori în cele trei săptămâni cât am rămas acolo.

Repet: scena se desfășura în Occident și nu în Orient, la începutul anilor 1970.

Adaug că locul acțiunii era o metropolă, nu un orașel provincial. Și că magazinele în care intram erau dintre cele mai obișnuite: nici de mare lux și nici sordide.

Ajunsesem să mă simt extrem de bine, colindând prin magazine și, repet, mă miram foarte tare, dacă, în mod excepțional, într-o zi și într-un loc, așteptările îmi erau, cât de puțin, frustrate.

Mi-e greu să explic de ce, dar, când m-am întors acasă, nu mi-am imaginat nici o clipă că

modelul occidental avea să persiste. Dimpotrivă, am revenit, fără efort, la acea *altă realitate* și, probabil, implicit, am considerat că experiența mea occidentală a fost un vis.

Cinci ani mai târziu, m-am întors pe propriile-mi urme, în aceleași locuri din apusul Europei.

Probabil că mai „crescusem” și aveam altă percepție asupra lucrurilor. Poate că, și pe acolo, se făceau simțite oarecari semne de recesiune.

Sigur este că, deși am fost și de această dată, fericită, lucrurile se mai schimbaseră.

În două-trei locuri, am văzut chiar cozi de câteva persoane. Vânzătorii continuau să fie amabili, însă nu mă mai întâmpinau la ușă, nici nu mă mai conduceau prin magazin, ca printr-o expoziție. Ba chiar, uneori, lăseau să se întrevadă o ușoară dezamăgire – chiar exasperare – dacă plecam fără să fi cumpărat nimic.

Lucrurile evoluaseră (sau involuaseră) sau, revin, poate că eu eram aceea care începusem să devin sensibilă la nuanțe.

PRINTRE OCCIDENTALI, ÎN ORIENT

Am fost, acum zece ani, într-o țară cu un nivel de trai foarte scăzut.

Printr-un concurs de împrejurări care nu are prea mare însemnătate pentru discuția de față, m-am aflat, timp de o săptămână, într-un fel de „carantină”, într-un hotel dintr-o stațiune mică, pe cheltuiala gazdelor, într-un grup de intelectuali rafinați, ce veneau din țări bogate, situate în occidentul Europei.

Nu mă pot abține să remarc cât de multe am învățat din această experiență, ce părea să se anunțe anodină.

Să descriu însă, pe scurt, situația:

1. La hotel, nu era apă caldă. Dacă așteptai, cu stoicism, preț de vreo 35 de minute, devenea ușor călâie.

2. La masă, nu era apă de băut. Aveam dreptul, fiecare, invariabil, la o sticlă de 200 ml de Coca-cola.

3. Mâncare era din belșug, dar destul de prost gătită și, de obicei, se răcea până ajungea la masă, cu toate că bucătăria era la doi pași.

4. Cafeaua lipsea cu desăvârșire.

Asta – în ceea ce privește masa și casa.

În rest, trenuri ce nu străluceau de curățenie, oameni nu prea bine îmbrăcați și departe de a fi dezinvolți și trotuare cu multe hârtoape.

În piața din fața hotelului, nu se vindea mai nimic. Abundau însă tarabele cu suveniruri de prost-gust și cu kitsch-uri de tot soiul, dar de cea mai proastă calitate.

Sejurul a culminat într-un „sat turistic”, oarecum „de protocol”, cu un „spectacol folcloric” (citiți: „sub-spectacol”, „sub-folcloric”), în care „artiștii” amatori purtau costume cu paiete și cu strassuri și pantofii aduși de acasă – pentru fiecare, altfel.

Spectacolul se desfășura în timp ce musafirii, printre care mă număram și eu, erau invitați să mănânce.

Mâncarea era pregătită de femeile din sat și era foarte bună.

Mult mai complicat era cu pâinea. Excelentă, pâine frământată în casă, adusă de gospodine în imense coșuri împletite și învelită în ștergare. Totul sună splendid, numai că ștergarele – din in sau cânepă, țesute de străbunica fiecăreia – nu erau, probabil, prea des folosite și erau păstrate cu grijă numai pentru astfel de ocazii. Prin urmare, pâinea – bună, proaspătă și bine coaptă – avea un puternic

gust de naftalină.

La sfârșitul bairamului, musafirii din străinătate au fost invitați, politicos, să învețe un dans popular din partea locului.

De ce am făcut toată această lungă descriere?

Pentru a încheia cu câteva fraze scurte – totuși, concludente, cred – cu privire la felul în care s-au comportat occidentalii.

Nici o clipă, în decurs de o săptămână, n-am surprins o vorbă, un gest sau o privire de dispreț, de iritare, de exasperare, de compasiune sau de ironie.

Nimeni nu a comentat nimic, în nici un fel.

Nici „Vai, bieții de ei!”, nici „Of! nu se mai termină odată!”, nici „Oare cum pot suporta?!”, nici „Așa le trebuie, dacă sunt lipsiți de spirit civic!”, nici...

Toată lumea se purta firesc, cât se poate de firesc.

Toată lumea mânca tot. Nimeni nu cerea nici măcar un pahar cu apă și nici nu își cumpărau diverse bunătăți de la bufet, în pauze.

Fiecare se spăla așa cum putea, dar toți erau mereu proaspeți și bine dispuși.

Se discuta despre absolut orice – filme, cărți, femei, bărbați, mode, pălării –, în afară de situația prezentă.

La spectacolul folcloric, au aplaudat, civilizată, după fiecare număr.

La momentul „dansului”, nimeni nu a așteptat o a doua invitație; toți s-au ridicat, cuminiți, și s-au dus pe ring, unde au imitat, cât au putut mai bine, mișcările profesioniștilor.

E nevoie să mai spun ceva?

Poate doar să închei, simetric, cu începutul. Toată această experiență a fost, pentru mine, o lecție pe care sper să n-o uit prea curând!

P.S. Cred, totuși, că eu am suferit mai tare, în timpul acestui experiment, decât oricare dintre colegii mei occidentali. Pentru că făceam analogii între comportarea, plină de bune intenții și de ospitalitate, total deplasată, a gazdelor și aceea, similară, care încă se mai practică și pe aici. Tot mai rar, din fericire.

DE PE LA COLOCVII ȘI CONGRESE INTERNAȚIONALE

Două întâmplări la care am asistat, cu prilejul unor colocvii internaționale.

Prima:

La un moment dat, la Graz, am fost cazați în casa de oaspeți a unei mănăstiri. Stăteam în aceeași cameră cu o cercetătoare dintr-o țară est-europeană. Nu eram prea fericită de acest aranjament al gazdelor, însă, cum era normal, l-am acceptat fără discuții. Iar faptul că nu eram prea fericită se explică prin aceea că mai avusesem, și în alte dăți, prilejul de a fi cazată în aceeași cameră cu această doamnă. Așa încât știam că, permanent, are tot felul de pretenții.

De pildă, cu ocazia la care mă refer acum, se plângea, de cel puțin trei ori pe zi, că baia e pe hol și nu, ca la hotelurile de două sau trei stele, direct în cameră. Până când, exasperată, am întreat-o, calm, dacă ea își plătește singură, din buzunarul propriu, camera aceea, de la mănăstire. Siderată de naivitatea mea, mi-a răspuns că nu. Lucru pe care-l știam, de altfel.

Cum însă nu a părut să înțeleagă ce rost avea întrebarea mea prostească și a continuat să se plângă și să critice organizarea, i-am sugerat, pe tonul cel mai suav de care eram capabilă, să se ducă la un hotel, să își aleagă o cameră așa cum o dorește, să plătească prețul corespunzător și, de abia după

aceea, dacă nu e mulțumită, să se plângă și chiar să reclame.

Câtă vreme stă pe banii organizatorilor, am adăugat, văzând că tot nu înțelege, e recomandabil să accepte, fără comentarii, ce i se oferă.

Cea de a doua...

...întâmplare a avut loc la Viena.

Cu ocazia unui simpozion la care, între alții, participa și un distins universitar dintr-o țară central-africană. Om umblat prin lume, cu studii la Toulouse și la Valencia ș.a.m.d.

Într-o seară, organizatorii aceluia colocviu m-au invitat la masă și mi-au povestit cum a decurs sejurul aceluia domn.

După ce a primit invitația pentru cele trei zile ale colocviului, universitarul african le-a cerut să o extindă la o săptămână. Pentru că, spunea el prin e-mail, dacă nu rămâne la Viena cel puțin o săptămână, universitatea la care lucrează nu îi va deconta biletul de avion.

Lucru perfect plauzibil. Doar este știut că la cele mai multe companii aeriene și de căi ferate, biletele care includ un week-end sunt mai ieftine.

Ceea ce îmi pare însă mai puțin normal e faptul că invitatul a cerut ca organizatorii vienezi să îi deconteze și hotelul tot timp de o săptămână (adică tot intervalul cât urma să stea), în loc de trei zile (atât cât dura colocviul și cât au decontat pentru ceilalți participanți). În plus, a cerut ca organizatorii să-i plătească și o diurnă pentru acea săptămână. Fiindcă altfel nu va putea subzista.

Organizatorii au acceptat toate aceste condiții succesive. Căroră le-au mai urmat și altele.

Două zile după ce și-a încasat diurna (de care el era singurul participant care beneficia) și s-a instalat, pentru o săptămână, la hotel, personajul despre care este vorba și-a căutat din nou gazdele. Și le-a spus că este cazul să-i mărească diurna deja convenită. Pentru că a constatat că Viena este un oraș mai scump decât se aștepta.

Și se pare că a obținut ce a dorit.

Dar mă tem că va avea un șoc, în viitor, constatând că nu mai este invitat și la alte congrese. Oricum, la Viena și la colocviile organizate de acea catedră nu cred că va mai ajunge vreodată. Și îmi imaginez că eu nu sunt singura persoană căreia gazdele i-au povestit incidentul.

P.S. Cu vreun an în urmă, am relatat această ultimă întâmplare unei prietene, românce.

„Știe să negocieze!” a spus ea admirativ. Când mi-am revenit din stupoare, am întrebat-o dacă ar fi reacționat la fel și în cazul în care personajul ar fi fost român. A recunoscut că nu.

P.P.S. Ați observat că românii sunt fie naționaliști, fie anti-naționaliști? V-ați gândit vreodată că anti-naționalismul este la fel de periculos ca și naționalismul?

LA O NUNTĂ DE ARGINT, LA LONDRA

Acum doisprezece ani, mă aflam la Londra, într-un scurt stagiul de cercetare. Locuiam într-o pensiune, într-un cartier de la periferie.

Mai erau și alți chiriași. Încă o româncă și o familie formată din cinci italieni.

Gazdele au părut să ne simpatizeze foarte tare pe toți șapte și ne-au anunțat că ne vor lua cu ei la nunta de argint a celor mai buni prieteni.

Noi am încercat să protestăm, explicându-le că, poate, nu e cazul. Că nici nu-i cunoaștem pe sărbătoriți și că, oricât de „latini” am fi – deci dispuși, prin firea noastră – să exagerăm, poate n-ar strica, măcar o dată, să fim puțin mai „britanici”, adică mai rezervați.

Gazdele nici n-au vrut să audă, așa că ne-am dus.

Trebuie să adaug că eram chiar curioasă să văd cum se desfășoară un asemenea eveniment pe Meridianul Greenwich.

Invitația era pentru ora 7 p.m.

Petrecerea urma să se desfășoare în localul unei cantine, din curtea unei biserici.

Era duminică seara, de Paști.

Am ajuns, toți nouă, adică cele două gazde ale noastre și noi, cei șapte chiriași, cu o punctualitate englezească.

Într-o beznă aproape completă, cele două taxiuri au oprit în fața bisericii din cartierul Low Cross. Un fel de Ferentari.

Am intrat în curte.

Spuneam că bezna era *aproape* totală, pentru că în întuneric, am văzut, totuși, ceva. Munții de gunoi din fața tomberoanelor.

Am ocolit biserica și tomberoanele și am ajuns, în fine, la cantină.

Aici, ce e drept, era lumină.

Era și un personaj în prag, cu care, toți nouă, am dat mâna, gazdele întâi, iar noi pe urmă.

Eu cred că am spus ceva de genul: „Vă felicit!” El a fost ușor mirat, însă nu a protestat.

După ce am intrat în sală, le-am întreat, în șoaptă, pe gazdele mele:

„Domnul era sărbătoritul?”

„Nu, au răspuns ei, domnul era administratorul cantinei. Sărbătorii vin puțin mai târziu.”

N-am mai întreat nimic și m-am așezat, cu ceilalți opt, la una dintre mesele lungi de lemn, acoperite cu hârtie vag impermeabilă, lipită cu scotch, să nu alunece.

Apoi am făcut și eu ce am văzut că fac ceilalți: Am luat o farfurie de plastic și m-am servit cu câte ceva de la bufet.

Și am privit în jur. Mai erau cinci-șase mese, ocupate de vecini ai gazdelor mele și de unii dintre chiriașii favoriți pe care acești vecini îi aveau, la rândul lor, în pensiune.

Pe la ora 9, au sosit și „mirii”.

Au trecut și au dat mâna cu toată lumea, au mulțumit pentru felicitări și cadouri, apoi s-au așezat la o masă.

După un timp, au deschis dansul. După aceea, au dansat și unii invitați.

Tot timpul petrecerii, stația de amplificare a fost dată la maximum. În vreo două rânduri, la sugestia unora sau altora dintre musafiri, sunetul a coborât în intensitate cu vreo 2-3 decibeli, pentru câte 3-4 secunde. Apoi, a reluat în forță.

Adaug că ușa de la toaletă nu se închidea, colacul de la W.C. lipsea, iar oglinda era spartă.

Este adevărat și că a fost unica experiență de acest tip, la Londra.

Am plecat cam pe la miezul nopții fiindcă nu puteam pleca decât în grup, precum venisem.

Ca să merg la nunta asta de argint, refuzasem o invitație la prânz la Oxford.

Aș fi fost prea obosită să le fac pe amândouă și nu m-aș mai fi bucurat, ca lumea, de petrecere.

Dar nu-mi pare rău.

Astfel, am și o amintire „exotică” de la Londra.

DESPRE NUNȚI ȘI DESPRE DARURI

Pe la începutul anilor '60, pe când aveam între cinci și zece ani, auzeam frecvent în jurul meu, când venea vorba de proiectul de a merge la o nuntă, întrebarea:

„E cu cadou sau cu dar?”

Poate că nu aş fi reţinut această frază, dacă, în mintea mea, „dar” şi „cadou” nu ar fi fost sinonime, aşa cum şi sunt, de altfel, în orice alt context, cu excepţia aceluia care priveşte, din păcate, nunţile.

Prin urmare, am reţinut întrebarea de mai sus, pentru că mă şocau *redundanţa* şi *nonsensul* ei. Pe atunci, fireşte, nu mă exprimam aşa frumos! Dacă îmi închipuiam că ştiu şi ce e un „dar” şi ce e un „cadou”, nici măcar nu auzisem despre redundanţă şi nonsens, cu toate că le întâlneam la fiecare pas.

Unde vreau să ajung cu evocarea uneia dintre întrebările care mi-au obsadat copilăria?

Cred că e destul de limpede.

Nu am probe, n-am făcut anchete, nu sunt sociolog, dar cred că, cel puţin în mediile cu mentalitate mic-burgheză, cum este acela în care am crescut eu, cam pe atunci a început să se instaureze obiceiul oribil, mahalagesc al *nunţilor cu dar*.¹

Eu cred că, pentru mentalitatea noastră colectivă, şi pentru personalitatea fiecăruia dintre noi, nunţile cu dar sunt un flagel la fel de nociv – chiar dacă, poate pe alt plan – cum e corupţia, mita, bârfa, denigrarea şi autodenigrarea, ca şi multe, multe altele, pe care nu le mai înşir.

Fireşte, la cele afirmate până acum, se pot invoca destule contraargumente. Le auzim, cu toţii, cam tot timpul şi, oricum, sunt previzibile. De exemplu:

(1) Este mai comod să le dăm mirilor bani; astfel, scăpăm de grija şi alergătura implicate de alegerea unui cadou.

(2) Nu cunoaştem gustul mirilor, nu ştim nici ce le-ar plăcea, nici de ce ar avea nevoie, nici ce se asortează cu ce mai au ei prin casă.

(3) Tinerii au absolut de toate, nu le trebuie nimic, deci mai bine le dăm bani, că banii nu strică niciodată.

(4) Tinerii sunt la început de drum, nu prea au de nici unele, aşa că mai bine să le dăm bani, să îşi cumpere ei ce le trebuie, să facă ce şi cum vor.

(5) Există riscul ca tinerii să primească lucruri pe care le mai au şi, în schimb, să le lipsească altele; există mai ales riscul ca mai mulţi invitaţi să aducă acelaşi lucru.

(6) Oamenii au cheltuit atât cu nunta! Trebuie să-i ajutăm „să-şi scoată cheltuielile!”

Oribilă expresie!

Se înscrie în aceeaşi serie cu întrebările de tipul:

„Voi cât daţi la masă?”

„Cât/cum a mers darul/masa?”

„Cât au scos?”/ „Cât aţi scos?”

„Şi-au scos/V-aţi scos cheltuielile?”

„Cât le-a/v-a rămas?”

Să lăsăm totuşi acest tip de discuţii, ce indică limpede faptul că nunţile au devenit, în cele mai multe cazuri, o „afacere” şi „un bâlci” şi să trecem în revistă acum câteva argumente *împotriva* nunţilor cu dar.

Să admitem, măcar de dragul demonstraţiei, că mergem la o nuntă mai puţin pentru plăcerea noastră, şi mai mult „din obligaţie”. Nu înţeleg însă de ce, în cazul acesta, nu ne-am face măcar o plăcere – şi anume pe aceea de a umbla prin magazine şi de a alege un cadou. Nu cred că nu ar fi o plăcere şi nu cred că nu am găsi timp.

¹ Regret dacă şochez, la rândul meu, prin vehemenţă, însă lucrurile acestea trebuie să fie spuse pe şleau. Ştiu că morala burgheză nu trebuie epatată, căci devine agresivă şi ostracizează, dar îmi asum riscul. Adaug că faptul că obiceiul nunţilor cu dar înfloresce şi în ţări cu un înalt grad de civilizaţie nu îmi pare un contraargument la ce scriu în aceste pagini.

În plus, tot umblând după cadouri pentru miri, ne mai facem și câte o cumpărătură personală sau marketing în vederea unei achiziții viitoare, ne mai vin idei, vedem orașul, ne mai întâlnim cu prietenii...

Dacă într-adevăr nu avem timp sau chef să umblăm, să cumpărăm și să alegem sau dacă nu ne pricepem, există întotdeauna la îndemână formula universal valabilă a lenjeriei de pat sau de masă, a unei pături sau a unui set de oale.

Nimic din toate acestea nu a prisosit cuiva vreodată, se găsesc ușor și nu trebuie asortate. Intră în categoria cadourilor „neutre” și oricând binevenite.

Argumentul se aplică și obiecției „mirii au de toate, n-au nevoie de nimic”. Chiar și așa, al douăzecelea set de pat tot nu le strică.

Dacă într-adevăr suntem până într-atât de ocupați încât nu avem timp de umblat prin magazine, putem comanda cadoul telefonic sau prin internet.

Iar dacă nu știm de ce au nevoie tinerii sau ce le-ar face plăcere, pentru că ne temem că paharele de vin pe care am vrea să le cumpărăm s-ar putea să nu se asorteze cu cele de apă, pe care deja le au, pentru că ne sperie ideea că un alt invitat – sau, oroare! chiar mai mulți! – le-ar putea dăruia un fier de călcat, ce-ar fi să-i întrebăm chiar pe ei sau pe părinții lor?!

Nu e nepoliticos nici să punem asemenea întrebări și nici să răspundem la ele.

Să lăsăm ipocrizia de o parte.

Eu nu văd nimic nepotrivit în a sugera unui invitat că tinerii logodnici ar avea nevoie de un aspirator și nici în a le îndemna pe mătușile din partea mamei fetei să cumpere împreună frigiderul, sau pe verișoarele din partea tatălui băiatului să cumpere lustrele, aragazul sau covorul.

O serie de prieteni se pot aduna și pot cumpăra împreună serviciile de masă – de la aperitive până la desert – pentru 12 sau 24 de persoane – eventual cu accesoriile pentru cafea, ceai, alune, pește și tot ce mai doriți. Alții pot face același lucru cu paharele sau cu tacâmurile.

Să admitem, totuși, că tinerii sunt atât de bogați sau atât de cusurgii, încât ne pun în încurcătură.

Chiar și atunci, rezolvăm, ușor și elegant, problema cu un vas de cristal pentru flori (știm că vasele se sparg ușor! deci nu strică oricâte-ai avea!), o fructieră de cristal sau porțelan, sau o statueta de alabastru.

Sau, poate un album de artă de la Dalles sau un set de CD-uri?

Sau, de ce nu, o lădiță cu băuturi asortate, un set de oale și de străchini asortate – cu lingurile de lemn aferente – sau, pur și simplu, un frumos coș cu flori, trimis, evident, prin comisionar?

Dacă florăria n-are comisionar, îl putem ruga (contra unei mici sume de bani sau – după caz – în schimbul unui contra-serviciu) pe șoferul de taxi, pe băiatul, în liceu, al vecinului de la etajul 4 sau pe propriul nostru văr, studentul, să facă pe comisionar.

Nu e absolut nicio rușine.

Oricum, ideal, ba chiar recomandabil, e să *trimitem* sau să *ducem* personal, dacă insistăm, cadourile cu câteva zile *înaintea* nunții.

Doar n-o să le cărăm după noi la primărie, la biserică sau la restaurant.

Plus că-n „zăpăceala” de la nuntă un cadou ar încurca pe toată lumea.

Iar recursul la un comisionar nu mi se pare o dovadă de snobism.

Asta se obișnuiește, pur și simplu, pentru că cei care se căsătoresc și/sau părinții lor sunt, de regulă, prea ocupați cu pregătirile ca să aibă timp și dispoziție pentru vizite, tratații, mulțumiri și conversații, înainte de eveniment.

Asta vor face la nuntă.

Cu toate acestea, dat fiind că trebuie să acceptăm ideea că avem, cu toții, măcar uneori, câte o idee fixă, să luăm în discuție și varianta de a le da logodnicilor bani.

Chiar și pentru o asemenea eventualitate există soluții elegante sau măcar decente.

De exemplu:

(1) *Înainte* de ziua nunții, îi facem o vizită unuia dintre miri sau părinților aceuia pe care îl cunoaștem mai bine. Nu ne ducem, în niciun caz, cu banii la restaurant (chiar dacă-i punem în plic) și nu-i înmânăm acolo (oricât de discret ni s-ar părea că o facem).

(2) Chiar dacă avem motive să credem că mirii „de-abia așteaptă” banii, nu strică să ne scuzăm pentru că am recurs la bani lichizi. Putem să le explicăm că ni s-a părut mai potrivit așa, că n-am știut, că n-am găsit, că n-am reușit etc.

(3) De altfel, e preferabil să nu le dăm banii *cash*. Putem să-i depunem la o bancă, pe numele lor. Putem cumpăra obligațiuni. Putem cumpăra *traveller's cheques*. Pe scurt, e mai civilizată să dăm cadou o bucată de hârtie, nu niște bancnote (fie ele și în valută).

(4) Ce-ar fi dacă le-am deschide cont la un magazin sau la o bancă?

(5) Sau dacă le-am cumpăra un număr oarecare (100, 1000, 10.000) de lozuri în plic?

(6) Ce-ar fi dacă le-am plăti (firește, după o consultare prealabilă) o excursie de o săptămână în Deltă, la Viena sau în Maramureș?

Posibilitățile sunt cvasinesfârșite. Și ne putem folosi inventivitatea pentru a găsi soluții noi, originale.

Care să ne împiedice să privim nunta ca pe o afacere.

Pentru a încheia acest subiect – la urma urmelor, anost – aș reda o legendă care încă circulă (firește, cu variante, căci altfel n-ar mai fi legendă) la Curtea-de-Argeș. Mai precis: în jurul mânăstirii.

Se spune că regele Ferdinand și regina Maria au cununat o familie de țărani. Desigur, împrejurarea i-a pus în încurcătură pe aceștia din urmă. Care se simțeau datori să le ducă nașilor, conform tradiției, un plocon. Însă ce plocon ai putea duce cuplului regal, care – teoretic, cel puțin – are de toate?!

Ei bine, legenda spune că tânărul mire a sculptat o doniță, a umplut-o cu fragi proaspeți, și-a luat logodnica și s-au dus, cu acest plocon, în vizită la nași.

Orice problemă, oricât ar fi ea de complicată, are o soluție. Totul e să vrem s-o căutăm.

TRENULE, MAȘINĂ MICĂ...

Dacă intenționăm să mergem undeva cu trenul, lucrul nu este tocmai ușor.

Fiindcă mai întâi, ne trebuie bilete. Pe care nu le putem cumpăra oricând și din orice gară, ca în toate țările normale.

Cu excepția Bucureștiului (și poate a câtorva orașe mari din țară), de regulă, de la gară nu se vând bilete decât cu două ore înainte de plecarea trenului. Ca în secolului al XIX-lea deci. Ce e drept, în câteva orașe, măcar și se vinde un bilet scris la computer. Însă tot după ce sosesc, aduse de curieri, diagramele de la cele două agenții SNCFR².

Biletele sunt, în majoritatea cazurilor, aceleași minuscule cartonașe maronii, cu data călătoriei ștanțată la un aparat preistoric și cu locul, vagonul și numărul trenului completate manual, cu cerneală. Asta, dacă e un tren personal. Dacă e accelerat sau rapid, la bilet se mai adaugă și cartonașele care indică suplimentul pe care îl plătim pentru viteză sau confort sport.³

Iar aceste cartonașe sunt trecute, tot manual, de un funcționar, în deja numita diagramă. Adică

² Situația descrisă aici se referă la toamna anului 2006.

³ Singura excepție, din câte știu, o constituie biletul pentru trenurile Intercity, Săgeata Albastră sau automotor. Biletul dus-întors este un cartonaș elegant, scos la imprimantă.

un catastif de mărimea catalogului de școală.

Cum toți călătorim, de când ne știm, cu trenul, cu toții știm toate acestea.

Știm și că sunt absolut posibile suprapuneri și încurcături (deși frecvența lor a scăzut destul de mult). Se eliberează locuri duble și chiar triple.

Știm și că, dacă vrem să cumpărăm și locul pentru întoarcere, trebuie să așteptăm 24 de ore – uneori, chiar și mai mult – până când funcționarul Agenției SNCFR din localitatea de unde cumpărăm bilet îi telefonează celui din localitatea în care ajungem, pentru ca acesta din urmă să-și consulte, la rândul său, catastiful (scuzați, diagrama!) și să-i comunice locurile disponibile.

Și așa mai departe, ca într-o comedie absurdă și totuși reală. Și, vai!, cât se poate de actuală.⁴

E adevărat că, acum vreun an, am auzit la radio, într-un buletin de știri, că urmează ca serviciile agențiilor SNCFR (inclusiv ale reprezentanțelor acestora din gări, de oriunde în țară) să fie ameliorate, informatizate, computerizate. Să sperăm că așa se va și întâmpla. Și anume, repede. Nu peste încă 20-30 de ani!

Ar mai trebui menționată și starea de curățenie – deplorabilă! – pe care am remarcat-o, cu tristețe, în destule agenții SNCFR. De fapt, *n-ar* mai trebui menționată, pentru că această realitate nu ar trebui să existe!

Nu mă refer numai la cât de urâte sunt ghișeele sau mozaicul de pe jos. Nici la faptul că o bună parte a funcționarilor de la agențiile SNCFR din țară sunt departe de a fi amabile. E adevărat că sunt suprasolicitate. O singură funcționară trebuie să și vândă bilete (conform scenariului rudimentar descris mai sus), să răspundă și la telefon și să se ocupe și de colaboratorii externi (curieri sau funcționari din gări). Ceea ce, desigur, e prea mult.

În plus, imensa majoritate a agențiilor SNCFR nu au aer condiționat. E normal ca, în condițiile date, toată lumea să fie nervoasă. Ce *nu* e normal este să arunce pe jos sau pe ghișee munții de pliante care fac reclamă trenurilor Intercity, Săgeata Albastră etc.

De fapt, toate punctele de vânzare a biletelor, din toată țara ar trebui conectate printr-un program special de internet, nu numai între ele, ci chiar și cu lumea largă. Așa cum se întâmplă aproape oriunde în altă parte. Adică ar trebui să fie perfect posibil ca (să spunem) din localitatea Ceske Budejovice să se poată cumpăra, pe data de 28.11.2007, un bilet pe ruta Stâlpeni-Câmpulung Muscel, valabil începând cu data de 30.11.2007. Ba chiar, biletul ar trebui să conțină și o rezervare a unui loc, în vagon de clasa a doua, nefumători.

Un asemenea proiect nu mai este demult o utopie.

Ar mai trebui ca, măcar în trenurile rapid și Intercity să se anunțe la difuzor ce stație urmează. Deocamdată, acest lucru se întâmplă exclusiv în Săgeata Albastră.

Am călătorit, de curând, cu un Intercity pe ruta București-Suceava și am văzut câțiva bieți oameni derutați care nu știau dacă urmează stația Bacău sau riscă să coboare la Bârlad. Pentru că era seară și întuneric, nu exista nici un reper după care să te ghidezi unde te afli, iar conductorul dispăruse nu se știe unde. Cât de simplu ar fi fost să se anunțe stațiile la difuzor! Și cât de normal!

Oricum, cu mult mai normal decât să fim cu toții obligați să ascultăm, de nu știu câte ori, o singură casetă cu muzică pe texte aproape obscene. La intensitate maximă.

Oare o fi chiar atât de greu să se difuzeze o muzică de bună calitate, în surdina?

De pildă, o săptămână mai târziu, tot pe ruta București-Suceava, am ascultat muzică ușoară italienească din anii '60-'70. Cu totul altceva!

Se poate argumenta că alegerea depinde de mecanic și de gusturile acestuia. De acord, dar

⁴ Poate că, totuși, din ce în ce mai puțin actuală. N-am mai mers cu trenul de câteva luni.

n-ar trebui să depindă!⁵

*

Și despre trenurile românești care circulă în străinătate ar fi de spus câte ceva.

Printre altele, faptul că, și în acest caz, se mai vând uneori locuri duble. Tot pentru că agențiile de bilete nu sunt conectate între ele, astfel încât un loc vândut la Sibiu pe ruta București-München să dispară automat măcar din toate computerele din țară, dacă nu și din acelea din străinătate.

În al doilea rând, trenurile românești care circulă în străinătate, *nu* corespund standardelor internaționale. Și acesta este unul dintre motivele pentru care astfel de trenuri sunt extrem de puține. Cred că cinci sau șase în total.

Așa încât, mai ales de când e ceva mai ușor de circulat, sunt înțesate.

Despre cum arată, uneori, toaletele, ar fi de spus foarte multe. Și, de fapt, n-ar trebui să fie de spus absolut nimic, cu excepția faptului că sunt civilizate. Ceea ce nu este întotdeauna cazul.

Apoi, uneori, din trenurile internaționale, lipsesc perdelele. Și nu de oriunde, ci chiar din vagoanele-cușetă. Și mochetele se întâmplă să lipsească. Și în compartimente și pe coridor. Nici veioza de citit nu funcționează fără greș.

Altfel, tot vorbim despre imaginea României și despre comploturi internaționale care ne împiedică să avansăm.

O îmbunătățire a situației generale am constatat totuși în ultimii ani. Biletele internaționale de călătorie emise la București sunt electronice, în limba germană și cu toate indicațiile necesare: Locul 22, patul de jos, plecarea la ora 17:10, sosirea la ora 9 a zilei următoare ș.a.m.d.

Nu știu dacă așa stau lucrurile și în privința biletelor emise la Brașov, Craiova, Cluj...

De adăugat că, din rațiuni necunoscute, conductorul oprește rezervarea pentru cușetă. Dacă ai nevoie de ea pentru decont, îți eliberează alta, scrisă de mână. Probabil că așa are el instrucțiuni.

Dar de ce asemenea instrucțiuni nu funcționează și în alte țări?!

*

În majoritatea covârșitoare a gărilor românești, chiar și urcatul în tren e, de multe ori, destul de dificil. Fiindcă peronul e prea jos, iar treptele vagonului sunt prea înalte. În majoritatea gărilor europene, fie ele mari sau mici, vagoanele de tren au câte o singură treaptă, iar peronul e înalt. Astfel că, aproape la fel ca la metrou, nu-ți rămâne decât să pășești de pe peron în tren, trăgându-ți valiza după tine pe rotile, ca pe stradă.

Iar la fiecare capăt al vagoanelor este câte un stativ pentru bagaje. Nu mai trebuie să-ți cari valiza până la locul tău din compartiment și să o arunci pe raftul pentru bagaje de deasupra capului. Prin alte părți ale lumii, nimeni nu se teme de hoți de bagaje. Hoții se ocupă de spargerea băncilor, nu se înjosesc să fure câteva bulendre.

*

Un ultim cuvânt privește halul în care arăta, în februarie 2007, gara din Sibiu. Clădirea era în renovare de vreo 2-3 ani. Prin urmare, era închisă, nefuncțională. Pe câțiva metri pătrați, în fața gării, era șantier. Însă neîmprejmuit. Astfel că turistul care sosea noaptea (mai exact, după căderea întunericului, când în preajma gării nu funcționa nici măcar un bec chior), avea toate șansele să cadă într-o groapă și să își rupă gâtul sau măcar o mână. Casa de bilete era amenajată pe un dâmb,

⁵ Am aflat, foarte recent, că în SUA, pe unele rute, există niște trenuri oarecum „de lux”, numite „quiet trains”, în care e interzisă difuzarea muzicii. De asemenea, e interzis să folosești mobilul, iar conversațiile se poartă exclusiv în șoaptă, pentru a nu-ți deranja vecinii de compartiment/vagon. E adevărat că, tot în Statele Unite, trenurile au devenit, de foarte multă vreme, o raritate, fiind înlocuite, pe majoritatea rutelor, de avioane sau autobuze.

Într-o „cabană” improvizată. N-am avut curajul să urc, prin hârtoape, până acolo, ca să văd dacă funcționarul are laptop. Accesul pe peroane se face printr-un pasaj subteran. Dar, ca să ajungi la linia întâi, ai nevoie de aptitudini sportive și de un spirit de aventură bine dezvoltat. Pentru că peronul, pur și simplu, nu există. Trebuie să faci un slalom – evident, târând valiza după tine – printre țevi semiîngropate (mai exact, aproape dezgropate), să sari peste gropi și să te cațeri pe movile. După ce ai parcurs, de bine, de rău, acest drum halucinant, ajungi pe peron, unde te „întâmpină” o imagine de coșmar: dale lipsă, bănci vandalizate, pubele răsturnate sau debordând de orduri, munți de gunoaie... Un peisaj demn de capitala europeană a culturii!

CU AUTOBUZUL, ZILNIC

Astfel călătorim cei mai mulți dintre noi. Fie în oraș, fie din sat la oraș, fie între două orașe, fie...

Iată de ce se impun măcar câteva cuvinte despre acest mijloc de transport, care aproape că face parte din destinul nostru.

Și, pe care, nu arareori, îl așteptăm la nesfârșit... E adevărat că, în București, de pildă – acolo unde situația îmi este mai familiară –, multe străzi sunt închise traficului, din cauza construcțiilor. Este însă la fel de adevărat că o serie de trasee ar putea fi îmbunătățite prin pasaje subterane noi, prin poduri aeriene etc. Până când se va ajunge acolo, suntem nevoiți să așteptăm la nesfârșit autobuze care, atunci când vin (și ne putem urca în ele), se târăsc ca melcul.

Iar *orarul* autobuzelor nu e afișat nici măcar de formă. Poate că e chiar mai bine să nu fie afișat, dacă tot nu se respectă... Nici traseul nu e afișat. Să sperăm că aceste anacronisme se vor remedia curând. Doar acum suntem, oficial, în Europa! Și trebuie, *volens-nolens*, să ne conformăm standardelor care sunt în vigoare peste tot.

Să vedem însă cum e cu locurile pe scaun. Constatăm cotidian, cu toții, cum pentru câte un loc pe scaun, se dau, uneori, adevărate bătălii. În ceea ce mă privește, mă tem că, oricât romantism și oricât spirit ludic aş avea, mi-e absolut imposibil să apreciez „jocul” aruncării cu sacoșe pentru a rezerva un scaun care tocmai s-a eliberat cu două rânduri mai în față. După cum nu-i pot admira nici pe aceia care urcă – adesea îmbrâncind pe toată lumea⁶ – și ocupă trei până la șase scaune pentru „gașca” ce-i urmează zgomotos.

Nu apreciez nici „cavalerismul” doamnelor care își așează soții pe scaunele dinspre fereastră pentru a-i împiedica să cadă în ispita de a oferi locul altei doamne. Ei, oricum, nu cred că ar face asta, iar acele doamne care n-au apucat loc nici nu se mai așteaptă la așa ceva.

Nu mă impresionează nici pasiunea înfocată a cuplurilor de adolescenți care merg îmbrățișați într-un autobuz – fie el și neaglomerat. După cum, la fel de neplăcut mă impresionează și tinerii care stau pe scaun și-și țin prietenele pe genunchi. Dincolo de faptul că, în acest fel, perturbă circulația în autobuz și deranjează foarte multă lume (dacă nu pe toți), cred că ar trebui să-și amintească faptul că etalarea sentimentelor în public e de-a dreptul de prost-gust. Ducând totodată la diminuarea acelor sentimente afișate cu atâta sânge.

În aceeași măsură îmi displac și domniile care, răsturnați pe scaun, înconjoară cu un braț protector și posesiv, peste speteaza scaunului de alături, umerii consoartei.

Pentru a nota și o observație „pozitivă”, făcută, în ultima vreme, în autobuz, în sfârșit, a cam început să li se ofere locul, ca pe un drept al lor inalienabil, femeilor însărcinate, persoanelor bolnave

⁶ Noțiunea „cozii” pentru a urca în autobuz tinde să dispară chiar și în Germania. În țările latine și/sau mediteraneene n-a prea existat în ultimii cincizeci de ani.

sau de vârstă înaintată. Uneori li se oferă locul, cu un gest firesc, reflex, și celor cu copii în brațe.

Cu mult mai puțin normal îmi pare însă obiceiul – din păcate, încetățenit, de a oferi loc pe scaun copiilor preșcolari. Nu cred deloc că gestul contribuie la o bună educație. Dimpotrivă. Și mai grav cred că e faptul că, de multe ori, bunicii și bunicile sunt cei/cele care pretind locuri pe scaun pentru nepoții lor. Și fac aceasta, în mijlocul unei discuții despre proasta creștere a generațiilor mai tinere, în timp ce, pe vremea lor... Totuși, se pare că și propria lor educație, a seniorilor, are oarecari lacune, de vreme ce n-au învățat de mici – sau din moment ce au uitat – că unui copil nu i se cuvine să se așeze în autobuz, ci, tocmai invers, trebuie învățat de mic să cedeze locul celor mai în vârstă, chiar dacă e obosit.

Tot la capitolul „cine stă pe scaun”, aș menționa aici o amintire a mamei mele. Mama spune mereu că, în tinerețea ei, număra pe degete bărbații așezați. Azi, e mult mai simplu dacă numără femeile. Câteodată, niciuna nu stă pe scaun.

Și tot mama povestește o întâmplare personală, de la începutul anilor '60. Ea avea pe atunci puțin peste douăzeci de ani și s-a ridicat, într-un tramvai, să ofere locul unui domn ce arăta de 70-80 de ani. Domnul a refuzat, șocat dar politicos, iar mama mea s-a simțit îngrozitor și a îngăimat o explicație de genul: „Oricum, eu cobor la prima”, ceea ce a fost nevoită să și facă.

Cred totuși că cel mai tare, în mijloacele de transport în comun, mă deranjează altercațiile dintre călători. Nimeni nu cred că e obligat să suporte energiile negative degajate de ceilalți, să se încarce de tensiuni suplimentare. Fiecare vrea – sau ar trebui să vrea – să rămână singur și netulburat cu propriile gânduri. Fără să audă certuri între ceilalți călători sau afaceri care se tratează îndelung și în detaliu, pe mobil. Din păcate, în autobuz, rareori se vorbește *sotto voce*.⁷

Ca să închei, totuși, pe o notă „optimistă” această călătorie cu autobuzul sau tramvaiul, aș aminti și un fenomen frumos, pe care nu l-am observat decât în mijloacele de transport din România. E vorba despre faptul că majoritatea femeilor care stau pe scaune se oferă să țină în brațe, ferindu-le astfel de șocuri, buchetele de flori și chiar cartoanele cu prăjituri ale femeilor care călătoresc în picioare.

Prin urmare, nu e chiar totul pierdut.

UN TAXI NUMIT DORINȚĂ

Se întâmplă să merg cu taxiul. Ceea ce îmi prilejuiește experiențe de tot felul. Unele – plăcute.

Am nimerit peste șoferi civilizați, care întrebau pe ce traseu prefer s-o ia, nu făceau turul Bucureștiului ca să ajungă pe strada alăturată, aveau contoare ce funcționau corect și nu așteptau, neapărat, bacșiș.

Tot printre experiențele plăcute, adică printre exemplele a ceea ce ar trebui să fie o comportare normală, deci să nu ne mai surprindă, merită menționată și desăvârșita politețe a dispecerelor cu care vorbești la telefon.

Din păcate, am întâlnit și șoferi care m-au dezamăgit peste măsură. Și erau destul de mulți.

⁷ Unul dintre leitmotivurile pe care le tot aud, rostite crescendo, în autobuz, în ultimii șaptesprezece ani, de călători de vârstă a treia sună cam așa: ce civilizată era lumea în anii '50-'60, în timp ce acum lipsește educația, bunul-simț etc. Concluzia – cel mai adesea, explicită și vociferată cu același patos e, desigur: ce bine era în comunism, că știa lumea de frică, și ce rău e în democrație, unde... Pe cei care exprimă asemenea opinii mi-aș permite să îi rog să reflecteze la faptul că, în anii aceia, nu teroarea ce domnea în țară în forme mai mult sau mai puțin mascate, îi făcea pe oameni să fie civilizați, ci educația primitivă (de la părinții ce s-au format înainte de război). În mentalități și în comportament, roadele comunismului au început să se vadă, în proporție de masă de-abia pe la începutul anilor '80, adică pe la începutul demolărilor. Ceea ce nu este o coincidență.

Unii, refuzau să meargă la o anumită destinație, pentru că „e prea aproape” sau „nu e în drumul lor”. De altfel, înainte de a-ți permite accesul în mașină, cei mai mulți întrebă „Unde mergeți?”. Și numai în caz că destinația le convine, acceptă să te ia. Ca și cum clientul trebuie să se adapteze cerințelor lor și nicidecum invers.

Alții încearcă să o ia pe trasee ocolite, ca să încarce factura.

Mulți au aparatul de radio dat atât de tare, încât nu aud bine ce le spui, iar apoi urlă – literalmente – la client, că nu le-a dat indicații bune.

Extrem de puțini au hartă. De acest neajuns cred că sunt responsabili și ei și firma care îi angajează. Mi se pare absolut inadmisibil ca un șofer de taxi să nu fie dotat cu o hartă a orașului prin care circulă.

Dar toate aceste „inconveniente” cred că au fost întrecute, cu vârf și îndesat, de o experiență care sper să fi fost unică și irepetabilă.

Era un șofer tânăr și lucra la o companie destul de cunoscută și relativ bine cotate. I-am dat, ca punct de reper al adresei pe care urma să o caute, Grădina Icoanei. Nu auzise de ea. Am încercat să îl ajut cu repere de tipul: strada Polonă, Teatrul Bulandra... Era ca și cum aș fi vorbit într-o limbă demult dispărută.

Văzând că sunt din ce în ce mai nemulțumită, a încercat să-mi trezească ba compasiunea, ba ceea ce el spera a fi invidie.

Mi-a spus că el nu are cum cunoaște Bucureștiul, pentru că, atunci când era mic, nu avea voie să se plimbe. Părinții i-au dat o educație strictă și nu l-au lăsat să bată străzile.

Mă întreb dacă această educație „strictă” includea și injoncțiunea de a fi competent în meserie.

Pe urmă, mi-a spus că a fost cinci ani în Germania, unde „e mai multă omenie”. „Și profesionalism”, am adăugat eu. Însă n-a părut să înțeleagă.

A mai povestit, deși nu îl întrebasesm, că revenise în țară de abia cu o lună în urmă, iar la firma de taxiuri se angajase doar de zece zile.

Mă întreb care au fost criteriile pe baza cărora se angajase. Oare firmele nu îi supun pe candidați unui examen? Nu e oare o condiție minimă a angajării să cunoști, măcar sumar, orașul și traseele? Oare nici chiar *centrul* Bucureștiului nu trebuie cunoscut? Nici teatrele? Nici principalele obiective turistice?

Mă întreb, de asemenea, când vor învăța șoferii de taxi să nu mai între, neîntrebați, în vorbă cu clienții, să nu îi mai oblige să asculte emisiunile de radio și muzica pe care le preferă ei, când vor înceta să îmi mai exprime opțiunile politice și cele despre lume și viață.

În general.

OFERTĂ NORMANDĂ

O întâmplare petrecută în 1993.

Aveam o amică în Franța. Mai exact, în Normandia, la Caën.⁸

Este profesoară de limbi clasice, la un colegiu – adică în sistem românesc, la „ciclul doi”.

Și m-a invitat s-o vizitez, în repetate rânduri. Precizând, cu insistență, că ține să îmi arate regiunea și că tot ce aș avea de făcut ar fi să îmi exprim preferințele. Căci ea mă va duce oriunde doresc și îmi va servi de ghid.

⁸ Aș putea să deghizez și personajele și locurile, dar cred că e inutil fiindcă, oricum, cititorii acestor pagini nu cunosc eroii. Și nici nu au cum îi ghici. Și amica mea și familia ei sunt cetățeni francezi, nu sunt persoane publice și nu au venit niciodată în România.

Nu uita să adauge, de fiecare dată, că nu mă va costa nimic.

Și, ce-i drept, pentru cele două nopți cât am dormit în vila ei superbă – în care ea ocupa un nivel, iar părinții, celălalt nivel –, n-am plătit nimic.

Și nici cele două sau trei mese în familie nu le-am plătit.

Dar, oricât ar fi de frumos și de interesant orașelul lângă care a avut loc celebra debarcare în Normandia, eu am spus din timp că aș vrea să merg la Bayeux și la Mont St. Michel.

Iar amica mea, ca o gazdă bună, s-a oferit să mă însoțească. Inutil să adaug că n-am mers cu mașina ei, precum sperasem, ci cu trenul. Oricum, am avut noroc că nu a propus să călătorim cu clasa I. Pentru că bineînțeles mi-am plătit biletul.

Am făcut o oprire la Bayeux și am vizitat celebra tapiserie (de fapt, broderie) care „relatează” în imagini bătălia de la Hastings și evenimentele care au precedat-o și pe acelea care i-au urmat.

Apoi am luat trenul mai departe, până la un târgușor al cărui nume l-am uitat. Se afla foarte aproape de insula Mont St. Michel, iar amica mea rezervase acolo o cameră pentru o noapte, precizând că e mai ieftin să dormim la hotelul acela decât chiar pe insulă, unde prețurile sunt făcute anume ca să îi jecmănească pe turiști.

Am dormit și am plătit.

Am mâncat trei mese copioase la diverse restaurante și am plătit.

Între mese – și între catedrală, muzee și plimbări pe țărm, amica mea (care cred că suferea de o ușoară formă de bulimie) mai propunea câte o mică gustare. Așa încât intram în câte o cafea, beam cafea, mâncam clătite sau vreo prăjitură și plăteam.

Este și acesta un mod de a invita pe cineva.

În fond, nu puteam avea nimic de obiectat. *Eu* am dormit la hotel și tot *eu* am mâncat la restaurante și la cafenele. E adevărat că m-aș fi mulțumit și cu mese mai frugale, dar „când ești la Roma, trebuie să te porți ca romanii”, sau, mai neaoș: „dacă ai intrat în horă, trebuie să joci”.

Cel mai amuzant a fost atunci când, pierzând noi, dimineața, ultimul autobuz ce ne-ar fi dus pe insulă (iar asta s-a întâmplat pentru că am așteptat o grămadă până ne-a fost pregătit micul dejun cel copios), însoțitoarea mea a propus să luăm un taxi. De altfel, era singura soluție. Pentru că traseul era de vreo 7 sau 8 km.